

of the campaign organized by the Ukrainian diaspora are investigated. The basic steps, forms and methods of the struggle of Ukrainian emigration and Western democratic society for the liberation Moroz are researched. The author concludes that the international campaigns were one of the most important factors that led to the early release of V. Moroz from the Soviet labor camps and his deportation to the United States of America.

Key words: Valentyn Moroz, Ukrainian dissident movement, Ukrainian diaspora, Committees for the Defense of Valentyn Moroz, The World Anticommunist League.

УДК 93 (342+929)

Ірина Пуля

ЛЕОНІД ЮЗЬКОВ – ПЕРШИЙ ГОЛОВА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РОЛЬ В ПІДГОТОВЦІ ПРОЕКТІВ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (ДО 20-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ)

На основі фондової колекції Національного музею історії України висвітлюється біографія професора Л. Юзькова, зокрема становлення його як вченого-правознавця, педагога, а також роль у підготовці Декларації про Державний суверенітет України, проектів Конституції України.

Ключові слова: Л. Юзьков, Конституційний Суд, конституціоналізм, конституційний процес, Конституція України.

У 2008 р. на пошану професора Л. Юзькова вийшла збірка наукових праць під загальною редакцією А. Стрижака і В. Тація [1]. Видання містить правові аспекти органів влади та написані Леонідом Петровичем праці. Авторами статей розкривається правотворча діяльність професора, зокрема, роль у розробці проекту Декларації про Державний суверенітет, Закону України «Про Конституційний Суд України» та вплив на конституційний процес в Україні. Детальну біографію та правотворчу діяльність досліджено В. Королюком та висвітлено у книзі «Провісник нового і праведного закону», яка побачила світ у 2014 р. [2].

Метою запропонованої статті є висвітлення ролі доктора юридичних наук, професора, Голови Конституційного суду України у процесах конституювання влади в Україні.

Конституція України розпочинається словами: «Верховна Рада України від імені Українського народу – Громадян України всіх національностей...» Саме «Українського народу», а не «народу України», як спочатку пропонувалося. На такому формулюванні наполягав професор Л. Юзьков. Така політико-правова категорія здавалась йому більш правильною [2, с. 6]. Він зробив важливий вклад у розвиток українського конституціоналізму.

Народився Леонід Петрович 28 січня 1938 р. у с. Новоселиця Полянського району, тепер Хмельницької області в селянській сім'ї. Після навчання у Бердичівському педучилищі (1953–1957 рр.) викладав малювання в середній школі на станції Турчинка, що на Житомирщині. Його педагогічний шлях на певний час перервався строковою військовою службою, яку проходив у Прикарпатському військовому окрузі в 1957–1960 рр. Освіту отримав на юридичному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка (1960–1965 рр.). Знання, уміння мислити, шукати, надати думкам точне формулювання, привернули увагу проректора Київського державного університету В. Цветкова, який і запросив його продовжити навчання в аспірантурі [2, с. 51]. Навчаючись в аспірантурі, на кафедрі державного та адміністративного права юридичного факультету (1965–1967 рр.), Л. Юзьков одночасно працював науковим співробітником лабораторії управління та управлінської праці в місцевих радах (1965 р.), а після завершення дисертаційного дослідження обійняв посаду старшого викладача кафедри державного і адміністративного права юридичного факультету університету (1967–1972 рр.). Наприкінці 1960-х рр. звертається до актуальної проблеми державного права – питання впровадження в організацію і функціонування державних органів, починаючи з місцевих рад, досягнення науки управління. Саме він вперше в науці державного права розкрив зміст територіального і територіально-галузевого принципів побудови системи виконавчо-розпорядчих органів місцевих рад. Темою його дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук стали наукові основи «Системи виконавчо-розпорядчих органів місцевих рад Української РСР і основні напрямки її вдосконалення у сучасний період», яку захистив 24 лютого 1969 р. [1, с. 11]. Упродовж 1967–1987 рр. вийшли друком 63 праці Л. Юзькова, з яких 49 підготовлені ним особисто, а 14 – у співавторстві з такими відомими вченими-державознавцями, конституціоналістами, як М. Вітрук, М. Корнієнко, І. Гаркуша,

Д. Керімов, В. Копейчиков, О. Крупчан, В. Погорілко, Р. Синельникова, О. Фрицький та іншими. Значний інтерес для іноземців становив текст Конституції УРСР, виданий ученим у перекладі англійською, німецькою, французькою та іспанською мовами. Враховуючи наукові здобутки Л. Юзькова, ВАК Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР 17 грудня 1974 р. присвоїла йому вчене звання доцента на кафедрі радянського державного будівництва і права [3].

Професор Л. Юзьков у 1973–1990 рр. працює у Київській вищій партійній школі при ЦК КПУ на посадах старшого викладача, доцента, професора, заступника завідувача кафедри радянського державного будівництва і права. Одночасно проводив дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Державне управління у політичній системі радянського суспільства», яке завершив у 1985 р., захистивши дисертацію на засіданні спеціалізованої вченої ради при Інституті держави і права АН УРСР і отримав ступінь доктора юридичних наук. У дисертації досліджував проблеми політичної системи на прикладі не лише СРСР, а й зарубіжних «буржуазних» країн. Саме це було однією з причин, через яку дисертація була піддана критиці у колишньому ВАК СРСР, що й стало причиною першого інфаркту Леоніда Петровича [3–4].

Активна наукова та науково-педагогічна діяльність Л. Юзькова сприяла тому, що рішенням Державного комітету СРСР з народної освіти 18 листопада 1987 р. йому присвоєно вчене звання професора на кафедрі радянського державного будівництва і права. Крім того, Указом Президії Верховної Ради УРСР від 13 червня 1984 р. присвоєно почесне звання Заслуженого працівника вищої школи Української РСР [3]. Своїй колекції Національний музей історії України має: нагрудний значок до почесного звання «Заслужений працівник вищої школи УРСР» Юзькова Леоніда Петровича; Посвідчення № 379 про присвоєння Юзькову Л. П. почесного звання «Заслуженого працівника вищої школи УРСР» від 13 червня 1984 р. м. Київ [5].

У 1990 р. Л. Юзьков вирішив повернутися до викладацької діяльності. Ще перебуваючи на посаді професора Київської вищої партійної школи при ЦК КПУ, 7 червня 1990 р. взяв участь у конкурсі на заміщення вакантної посади професора кафедри державного і адміністративного права юридичного факультету. На засіданні вченої ради університету шляхом таємного голосування у вересні 1990 р. його одностайно (49 учасників) обрано на посаду професора цієї кафедри [3].

Займаючись науково-педагогічною роботою в університеті, професор вів активну державотворчу діяльність. Постановою Верховної Ради УРСР від 24 жовтня 1990 р. № 405-XII його включають до складу комісії з розробки нової Конституції УРСР [6]. Згідно з постановою Президії Верховної Ради УРСР від 18 березня 1991 р. № 841-XII він входить до групи наукових експертів з питань союзного договору» [3;7]. Фондова колекція музею поповнилася: посвідченням № 337 Л. Юзькова – головного наукового консультанта управління справами Президії ВР УРСР. Київ, 9 жовтня 1990 р.; посвідченням-перепусткою Л. Юзькова, затвердженого ВРУ членом конституційної комісії України. Київ, грудень 1990 р. [5].

Л. Юзьков був багатим на наукові та практичні ідеї, у 1992 р. був одним із співавторів ідеї Державної Думи України – консультативно-дорадчого органу Президента і Кабінету Міністрів, інноваційного органу влади, в якому парламент побачив конкурента і добився його скасування у тому ж р. [2, с. 7–8].

У середині 1980-х рр., до початку перебудови, виник задум про нову Конституцію України. Проте у практичну площину ця ідея була поставлена після ухвалення 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України. У прикінцевій частині вона містить положення про те, що є «основою для нової Конституції, законів України і визначає позиції Республіки при укладанні міжнародних угод» [1, с. 11].

Визначальною була роль Л. Юзькова у роботі над Декларацією. Вона була підготовлена вузьким складом провідних юристів – представників конституційного права, теорії держави та права, адміністративного та міжнародного права, яких очолював Л. Юзьков. Це стосується і Акту проголошення незалежності України [1, с. 11].

Період з 1991 р. до прийняття Конституції України в 1996 р. був етапом переходу від соціалістичної моделі – до суттєво нової моделі, властивої демократичним країнам світу. Відбувся цей перехід шляхом внесення змін і доповнень до Конституції УРСР відповідними законами, у підготовці яких брав участь Л. Юзьков.

Одночасно з цими процесами велася підготовка проектів майбутньої Конституції України на підставі концепції нової Конституції, яка після досить тривалих дебатів, 19 червня 1991 р. була ухвалена Верховною Радою УРСР та опублікована у широкій пресі. Її авторами були Л. Юзьков та В. Копейчиков. На основі концепції підготували три проекти Конституції України, серед яких і власний проект Л. Юзькова від 30 жовтня 1993 р. Він був орієнтований на парламентсько-президентську республіку з обмеженими повноваженнями Президента України і посиленням позиції Верховної Ради, котра могла проводити розслідування і слухання з будь-яких питань, що

стосувалися держави і суспільства [8, с. 63–64]. Дружина Леоніда Петровича Галина Никифорівна передала музею цілий комплекс матеріалів професора з даної тематики, зокрема проект Конституцію України в редакції від 26 жовтня 1993 р. з рукописними правками професора Л. Юзькова [5].

Одночасно Л. Юзьков займався науковими засадами забезпечення функціонування судової конституційної юрисдикції в Україні. Постановою Верховної Ради України від 10 листопада 1994 р. № 231/94 ВР його включили до складу комісії з доопрацювання проекту нової Конституції України [9–10]. Музейна колекція має: Конституцію України, прийняту на позачерговій сьомій сесії ВР УРСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 р. із змінами і доповненнями, внесеними Законами Української РСР (1989–1991рр.) та Законами України (вересень 1991 р. – 24 лютого 1992 р. з авторськими правками професора Л. Юзькова. Київ, 1993–1994 рр.; запрошення Л. Юзькована заключну зустріч з експертною комісією США у дослідженні напрямків подальшого розвитку в Україні Програми «Rule of Law» («Верховенство права») 10 лютого 1994 р., м. Київ, готель «Національний» [5].

На думку Л. Юзькова, Конституція має особливу місію – бути Основним Законом держави, в якому виражена установча влада народу та у правовій формі забезпечуються його корінні національні інтереси. Тобто, порівнюючи інтереси держави та інтереси громадян у процесі реалізації Конституції, Основний Закон, насамперед, потрібен для блага громадян, а вже потім – держави. Принципами, які повинні закріплювати Основний Закон, мають бути: незалежність України, унітаризм держави, суверенітет народу, поділ влади, права людини, верховенство права, конституційна демократія, пріоритет міжнародного права над національним, місцеве самоврядування, конституційний контроль тощо [2, с. 14–15, 18].

Леонід Петрович працював над внесенням змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» 1992 р. та у складі Національної кодифікаційної комісії, завданням якої було прискорення роботи з кодифікації українського законодавства й забезпечення координованості в її проведенні та здійсненні належної правової експертизи законопроектів (Постанова Президії ВРУ від 12 квітня 1994 р. № 4072-XII) [11; 3].

Беручи до уваги рівень професійної кваліфікації Л. Юзькова та керуючись ст.5 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 3 червня 1992 р., Верховна Рада України обирає його Головою Конституційного Суду України, підтвердивши це постановою від 1 липня 1992 р. № 2529-XII [12; 3]. На жаль, попрацювати на цьому високому посту йому не довелося. Політичні пристрасті того часу у Верховній Раді не дали можливості сформувати склад Конституційного Суду України. «Я – полководець без війська...», пожартував Леонід Петрович в одному зі своїх інтерв'ю [2, с. 7].

За активної участі Л. Юзькова відбулися три міжнародних симпозиуми, присвячені аналізу та експертній оцінці проекту Конституції України 1992 р., на яких спеціалісти у галузі конституційного права і правових систем США, Канади, Великобританії, ФРН, Франції та інших країн критично оцінювали конституційну модель України [1, с. 3]. Робота у венеціанській комісії (європейська комісія «За демократію через право»), участь у багатьох міжнародних конференціях в Україні та за її межами переконали Голову Конституційного Суду Л. Юзькова в тому, що суд повинен дотримуватися загальноєвропейських стандартів конституційної юстиції [13, с. 10–11]. Документально-речова колекція Національного музею історії України поповнилася унікальним експонатами, які у повній мірі висвітлюють внесок професора у розвиток українського конституціоналізму: лист німецького фонду міжнародної правової співпраці професору Л. Юзькову – Голові Конституційного Суду України, про згоду прийняти його делегацію в Карасрує та апробувати проект Конституції України. ФРН, м. Бонн, 9 березня 1993 р.; кольорове фото «Подружжя Л. та Г. Юзькових вітає у себе суддю Верховного позовного суду США пана Богдана Фузея». м. Київ, липень 1992 р.; фото кольорове «Професор Юзьков Л. П. під час виступу в Українському вільному університеті з повідомленням про хід Конституційного процесу в Україні». Мюнхен, 1992 р.; нагрудний пам'ятний знак «United States Claims Court (Позовного суду США)», яким було нагороджено професора Юзькова Л. П. в 1992 р. [5].

У липні 1993 р. засновано Академію правових наук України як вищу галузеву наукову установу. Як зазначається в Указі Президента України: «Академія правових наук України є самоврядною організацією України, що діє на основі Статуту, може мати у своєму складі науково-дослідні інститути, науково-практичні центри, лабораторії, інші установи для організації та проведення досліджень у галузі держави та права» [14]. Одним із 17 дійсних членів-засновників Академії став професор Л. Юзьков, що було затверджено Указом Президент України від 23 липня 1993 р. № 275/93 [14; 15, с. 3].

На жаль, Леоніду Юзькову не довелося дожити до проголошення Конституції України 28 червня 1996 р. В результаті серцевого нападу 2 березня 1995 р. Леонід Петрович помирає. Похований з державними почесами у Києві на Байковому кладовищі. На його честь названо

вулиці в різних містах і селах, встановлено меморіальні дошки, для кращих студентів вищих навчальних закладів запроваджено іменні стипендії [15, с. 4].

Вшануванням пам'яті Леоніда Петровича Юзькова займається Конституційний Суд України. У 2008 р. до 70-річчя з дня народження відповідно до Указу Президента України на державному і місцевому рівнях проведено відповідні пам'ятні заходи. У 2013 р. до 75-річчя з дня народження опубліковано серію статей у «Віснику Конституційного Суду України». На дев'ятому поверсі Конституційного Суду України розташовано портретну галерею тих, хто в різні роки займав пости Голови Конституційного Суду України. Відкриває цю галерею портрет Леоніда Петровича Юзькова [16, с. 7]. Так утверджується історична справедливість та добра пам'ять про людину, з діяльністю якої пов'язаний важливий етап у становленні українського державотворення, конституційного процесу та формування органу конституційної юстиції.

Список використаних джерел

1. Проблеми сучасного українського конституціоналізму: Збірка наукових праць. На пошану першого Голови Конституційного Суду України, проф. Леоніда Юзькова / Конституц. Суд України. Акад. прав. Наук України: Заг. Ред.: А. Стрижак, В. Тацій / Упоряд.: В. Бринцев, В. Кампо, П. Стецюк. – К., 2008. – 352 с.
2. Королюк В. О. Провісник нового і праведного закону (штрихи до портрета Леоніда Юзькова на тлі історичної епохи) / В. О. Королюк; Заг. Ред.: В. Кампо. – К., 2014. – 240 с.
3. Над Конституцією – лише Бог // Віче. – 2011. – № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2698/>
4. Карамаш С. Автор українського суверенітету / С. Карамаш [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eveningkiev.com/article/13607>.
5. Національний музей історії України. – Колекційний опис № 631. Суспільно-політичний розвиток України (Прийняття Конституції (Основного Закону) України 28 червня 1996 р. Матеріали учасників конституційного процесу Л. П. Юзькова, І. С. Плюща, І. Р. Юхновського, М. Д. Сироти, В. П. Гетьмана. – 1999 р.
6. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про Комісію по розробці нової Конституції Української РСР» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1990. – № 45. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/405-12>.
7. Постанова Президії Верховної Ради Української РСР «Про склад Комісії Верховної Ради Української РСР з питань Союзного Договору» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 15. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/841-12>.
8. Фрицький О. Вчений. Державник. Особистість / О. Фрицький // Проблеми сучасного українського конституціоналізму: Збірка наукових праць. На пошану першого Голови Конституційного Суду України, проф. Леоніда Юзькова / Конституц. Суд України. Акад. прав. Наук України: Заг. ред.: А. Стрижак, В. Тацій / Упоряд.: В. Бринцев, В. Кампо, П. Стецюк. – К., 2008. – С. 65–66.
9. Постанова Верховної Ради України «Про склад Комісії з опрацювання проекту нової Конституції України (Конституційної Комісії) № 231/94-ВР від 10. 11. 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/baseyi/ua-rmtzct.htm>.
10. Постанова Верховної Ради України «Про склад комісії з опрацювання проекту нової Конституції України (Конституційної Комісії)» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 231/94-ВР. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/1 doc2.nsf/ link1/F023100.html>.
11. Постанова Президії Верховної Ради України «Про утворення національної кодифікаційної комісії» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4072-12>.
12. Постанова Верховної Ради України «Про Голову Конституційного Суду України» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2529-12>.
13. Вісник Асоціації правників України № 9 (33) вересень 2008 р. ст. 10–11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uba.ua.
14. Указ Президента України «Про Академію правових наук України» від 23. 07. 1993, № 275/93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275/93/>
15. Біографія // Проблеми сучасного українського конституціоналізму: Збірка наукових праць. На пошану першого Голови Конституційного Суду України, проф. Леоніда Юзькова / Конституц. Суд України. Акад. прав. Наук України: Заг. Ред.: А. Стрижак, В. Тацій / Упоряд.: В. Бринцев, В. Кампо, П. Стецюк. – К., 2008. – С. 3–4.
16. Стрижак А. Талановитий вчений, юрист, педагог / А. Стрижак // Актуальні проблеми конституційного права та державотворення: Зб. наук. пр. / Заг. ред. В. М. Олуйка. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління і права, 2008. – С. 5–7.

Ирина Пуля

ЛЕОНИД ЮЗЬКОВ – ПЕРВЫЙ ГЛАВА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА УКРАИНЫ И ЕГО РОЛЬ В ПОДГОТОВКЕ ПРОЕКТОВ КОНСТИТУЦИИ УКРАИНЫ (К 20-Й ГОДОВЩИНЕ КОНСТИТУЦИИ УКРАИНЫ НА МАТЕРИАЛАХ КОЛЛЕКЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ ИСТОРИИ УКРАИНЫ)

На основе фондовой коллекции Национального музея истории Украины освещается биография профессора Л.Юзькова, в частности становление его как ученого-правоведа, педагога, а также роль в подготовке Декларации о Государственном суверенитете Украины, проектов Конституции Украины.

Ключевые слова: Л. Юзьков, Конституционный Суд, конституционализм, конституционный процесс, Конституция Украины.

Iryna Pulya

LEONID YUZKOV – FIRST HEAD OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE. ROLE OF LEONID YUZKOV IN THE PREPARATION OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE (DEDICATED TO THE 20-TH ANNIVERSARY OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE, BASED ON THE COLLECTION OF THE NATIONAL HISTORICAL MUSEUM OF UKRAINE)

Based on the collection of the National Historical museum of Ukraine the article highlights biography of L. P. Yuzkov). The way of his becoming as legislator and educator. Role of Leonid Yuzkov in the preparation of Declaration of State Sovereignty of Ukraine and in projects of the Constitution of Ukraine.

Key words: L. Yuzkov, the Constitutional Court, constitutionalism, constitutional process, the Constitution of Ukraine.